[2024] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 676: 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 502

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ

ਬਨਾਮ

ਭਾਰਤ ਸੰਘ

(2021 ਦਾ ਅਸਲੀ ਸੂਟ ਨੰਬਰ 4)

10 ਜੁਲਾਈ 2024

[ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ* ਅਤੇ ਸੰਦੀਪ ਮਹਿਤਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਤੁਰੰਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਦਈ-ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ- ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਨੁਮਾਨਤ ਹੈ; ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਅਤੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ।

ਮੁੱਖ ਨੋਟ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਾਰਾ 131 ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946- ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਜਿਸਨੇ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕਿ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ - ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੂਓਆਈ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਯੂਓਆਈ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ; ਅਤੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ - ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਰਾਜ਼:

---

*ਲੇਖਕ

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ

ਮੰਚ: ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਸਭ ਕੁਝ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਸੀਬੀਆਈ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਅੰਗ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਨਿਗਰਾਨੀ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ, ਧਾਰਾ 32 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 136 ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੰਬਿਤਤਾ ਧਾਰਾ 131 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਿਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਉਪਾਅ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ - ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਾਅ। 131 ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਾਅ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ - ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ, ਧਾਰਾ 131 ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਮਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੰਬਿਤ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਧਾਰਾ 136, ਧਾਰਾ 32 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਭੌਤਿਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਐਫਆਈਆਰਜ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 65-67, 77-83]

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮ, 2013 - ਹੁਕਮ XXVI ਧਾਰਾ 6 - ਮੁੱਦਈਆਂ, ਕਦੋਂ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ:

ਮੱਦਦ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਮੁਕਦਮਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ - ਹੁਕਮ XXVI ਧਾਰਾ 6 (ਏ) ਅਤੇ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਆਦੇਸ਼ VII ਧਾਰਾ 11 ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਉਪਬੰਧ (ਏ) ਅਤੇ (ਡੀ) ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ - ਹੁਕਮ VII ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ। 11 (ਏ) ਅਤੇ (ਡੀ), ਸਿਰਫ਼ ਮੁੱਦਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ - ਜੇਕਰ ਮੁੱਦਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਸਾਰਥਕ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮੁਦਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਣਗੀਆਂ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਕਰੇਗਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁਦਾਲੇ ਨੂੰ ਆਰਡੀ. VII ਆਰ. 11 ਦੇ ਛੇ ਉਪਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੁਦਾਲੇ ਦੇ ਦਖਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਮੁਦਾਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੇ।

ਮੁਦਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਨਹੀਂ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੁਦਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਆਰਡੀ. XXVI ਆਰ. 6 ਕੋਡ ਆਫ਼ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ, 1908 - ਆਰਡੀ. VII ਆਰ. 11 (ਏ), (ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਮੁਦਾਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। [ਪੈਰਾ 23-29]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ। 131 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ - ਧਾਰਾ 131 ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" - ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ:

ਧਾਰਾ: ਧਾਰਾ 131 ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਹੈ ਜੋ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ; ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ; ਜਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ - ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਕਿਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ 131 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 31, 76]

ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 - ਐਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ - ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ। [ਪੈਰਾ 52-67]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਮੁੰਬਈ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਏਅਰਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੀਜੈਂਸੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਅਤੇ ਹੋਟਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ [2010] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 790: (2010) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 417: 2010 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 362; ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [2022] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 231: (2022) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 1312: 2022 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 1032; ਡੀ.ਐਮ. ਦੇਸ਼ਪਾਂਡੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਜਨਾਰਦਨ ਕਾਸ਼ੀਨਾਥ ਕਦਮ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੁਆਰਾ [1998] ਪੂਰਕ 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 669: (1998) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 315: 1998 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 425; ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [1970] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 522: (1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 67: 1969 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 253; ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [1978] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (1977) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 592: 1977

ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 143; ਤਾਸ਼ੀ ਡੇਲੇਕ ਗੇਮਿੰਗ ਸਲਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [2005] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 670: (2006) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 442: 2005 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 607; ਨੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਨਰੇਸ਼ਕੁਮਾਰ ਬਦਰੀਕੁਮਾਰ ਜਗੜ ਅਤੇ ਹੋਰ [2011] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 472: (2011) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 695: 2011 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 651; ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਅਦਰ [1997] ਪੂਰਕ 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 595: (1998) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 226: 1997 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 826; ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ [2012] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 147: (2012) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 104: 2012 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 68; ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਦੁਆਰਾ ਐਸ.ਪੀ. ਚੇਂਗਲਵਰਾਇਆ ਨਾਇਡੂ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਬਨਾਮ ਜਗਨਨਾਥ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਦੁਆਰਾ। ਅਤੇ ਹੋਰ [1993] ਪੂਰਕ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 422: (1994) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1: 1993 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 344; ਆਤਮਾ ਲਿੰਗਾ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ [2008] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 741: (2008) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 788: 2008 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 805; ਕਾਜ਼ੀ ਲਹੇਂਡੁਪ ਦੋਰਜੀ ਬਨਾਮ ਸੈਂਟਰਲ ਬਿਊਰੋ ਆਫ਼ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ [1994] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 201: (1994) ਪੂਰਕ 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 116: 1994 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 129; ਸਲੀਮ ਭਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [2002] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 491: (2003) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 557: 2002 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 554; ਸੋਪਨ ਸੁਖਦੇਓ ਸਾਬਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੂਰਕ ਚੈਰਿਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਹੋਰ [2004] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1004: (2004) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 137: 2004 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 56; ਭਾਊ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਜਨਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ [2012] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1018: (2012) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 701: 2012 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 293; ਛੋਟਾਨਬੇਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੀਰਤੀਭਾਈ ਜਲਕ੍ਰਿਸ਼ਨਭਾਈ ਠੱਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰ [2018] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 422: (2018) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 422: 2018 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 319; ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਜਮਹੂਰੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਮੇਟੀ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ [2010] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 979: (2010) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 571: 2010 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 104; ਦ ਸਾਊਥ ਇੰਡੀਆ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਦ ਸੈਕਟਰੀ, ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਰੈਵੇਨਿਊ, ਤ੍ਰਿਵੇਂਦਰਮ ਅਤੇ ਹੋਰ [1964] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 280: 1963 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 163; ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਪਟੇਲ [1985] ਪੂਰਕ 2 ਐਸਸੀਆਰ 131: (1985) 3 ਐਸਸੀਸੀ 398: 1985 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 155 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ

ਬਲੈਕਜ਼ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ, ਪੰਨਾ 127 'ਤੇ 5ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ; ਦਿੱਲੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946; ਸੈਂਟਰਲ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2003; ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨਿਯਮ, 2013; ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, 1908; ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1988

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ; ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ; ਸੀਬੀਆਈ, ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਏਜੰਸੀ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 12 ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੀ ਸਾਧਨਤਾ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131; ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ; ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ; ਡੀਐਸਪੀਈ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ; ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਾਅ; ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਉਪਾਅ; ਆਮ ਉਪਾਅ; ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਾਅ; ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ; ਭੌਤਿਕ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਦਬਾਉਣਾ; ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨਾ; ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ; ਮੁਕੱਦਮੇ, ਕਦੋਂ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ; ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ; ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ; ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ; ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਵਾਲ (ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਤੱਥ ਦਾ ਹੋਵੇ) ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ; ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ; ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ; ਦਿੱਲੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 ਦੀ ਯੋਜਨਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ

ਸਿਵਲ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2021 ਦਾ ਮੂਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 4

ਮੂਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ੀਆਂ

ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਡਾ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂ ਸਿੰਘਵੀ, ਸਿਧਾਰਥ ਅਗਰਵਾਲ, ਵਿਸ਼ਵਜੀਤ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ। ਆਸਥਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੰਜੇ ਬਾਸੂ, ਸ਼ਾਦਨ ਫਰਾਸਾਤ, ਨਿਪੁਨ ਸਕਸੈਨਾ, ਅਦਿਤ ਪੁਜਾਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਪਰਾਜਿਤਾ ਜਾਮਵਾਲ, ਅਮਿਤ ਭੰਡਾਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਰਸ਼ਿਆ ਘੋਸ਼, ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਆ ਮੋਹੰਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਜੂ ਥਾਮਸ, ਸੰਜੀਵ ਕੌਸ਼ਿਕ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਨਤਿਕਾ ਹਰਿਆਣੀ, ਸ਼੍ਰੇਅਸ ਅਵਸਥੀ, ਕੁਮਾਰੀ ਸਵਿੱਤਰੀ, ਸ਼੍ਰੇਅਸ ਅਵਸਥੀ, ਐੱਮ. ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੁਸਕਾਨ ਸੁਰਾਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲਿਹਜ਼ੂ ਸ਼ਾਇਨੀ ਕੋਨਯਕ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੌਮਿਆ ਸਕਸੈਨਾ, ਅਰਚਿਤ ਅਦਲਖਾ, ਆਦਿਤਿਆ ਰਾਜ ਪਾਂਡੇ, ਐਡਵ. ਮੁਦਈ ਲਈ.

ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ, ਕੇ.ਐਮ.ਨਟਰਾਜ, ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ, ਏ.ਐਸ.ਜੀ., ਆਰ. ਬਾਲਾ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਕਨੂੰ ਅਗਰਵਾਲ, ਉਦੈ ਖੰਨਾ, ਅਨਿਰੁਧ ਭੱਟ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੇ, ਰਮਨ ਯਾਦਵ, ਚਿਤਵਨ ਸਿੰਹਲ, ਕਾਰਤਿਕੇ ਅਗਰਵਾਲ, ਟੀ ਮੁਕਰਾਮਾ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੁਮਾਰ ਸ਼੍ਰੀਕਾਂਤ ਨੀਲੱਪਾ ਤਰਦਲ, ਐਡਵੋਕੇਟ. ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਲਈ.

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਆਦੇਸ਼

ਨਿਰਣਾ

---

* ਸੰਪਾਦਨ ਨੋਟ: ਮੂਲ ਨਿਰਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾਬੰਦੀ।

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ

ਸੂਚਕਾਂਕ*

ਸੀ. ਨੰ.	**ਵੇਰਵੇ**	**ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ :**
I	.ਜਾਣ-ਪਛਾਣ	1-3
II.	ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਸਪੁਰਦਗੀਆਂ	4-14
III.	ਮੁਦਈ ਦੀਆਂ ਸਪੁਰਦਗੀਆਂ	15-21
ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚਾ		**22-31**
ਏ.	ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮ, 2013	22-29
ਬੀ.	ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131	30-31
IV.	**ਨਿਆਂਇਕ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ**	**32-43**
ਏ.	ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ	32-33
ਬੀ.	ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ	34-43
V.	**ਵਿਚਾਰ**	**44-83**
ਏ.	ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ	44-51
ਬੀ.	ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ	52-66
ਸੀ.	ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ	67
ਡੀ.	"ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ	68-77
ਈ.	ਭੌਤਿਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ	78-79
ਐਫ.	ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ	80-83
VII. ਸਿੱਟਾ		**84**

ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਈ, ਜੇ.

ਆਈ. ਜਾਣ-ਪਛਾਣ:

1. ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

i. "ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕਰੋ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ
ਮੁੱਦਈ ਵੱਲੋਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ;

ii. ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕਰਨਾ;

iii. ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੁੱਦਈ ਵੱਲੋਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ;

iv. ਮੁੱਦਈ ਵੱਲੋਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਦਈ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮਤ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਮੁੱਦਈ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ;

V. 16 ਨਵੰਬਰ, 2018 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਫਆਈਆਰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਐਡ-ਅੰਤਰਿਮ ਹੁਕਮ, ਜਦੋਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਸਹਿਮਤੀ ਮੁੱਦਈ ਦੁਆਰਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਸੀ, ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਦਰਜ/ਰਜਿਸਟਰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਫਆਈਆਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ;

vi. ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਹਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕਰੋ।"

2. ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਰੱਖ-ਰਖਾਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਪੱਖ - ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਰੱਖ-ਰਖਾਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ।

3. ਰੱਖ-ਰਖਾਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂ ਸਿੰਘਵੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਵਜੀਤ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ,

ਮੁੱਦਈ ਵੱਲੋਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮੰਨਣਯੋਗ ਹੈ;

II. ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ:

4. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਥਾਈਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਇਤਰਾਜ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, "ਸੰਵਿਧਾਨ") ਦੀ ਧਾਰਾ 131 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 131 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਕੁਝ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ

ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ "ਧਾਰਾ 136 ਸਮੇਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ।

5. ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਇੱਕ ਧਿਰ ਹੈ, 16 ਨਵੰਬਰ 2018 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਸੀਬੀਆਈ") ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ, ਭਾਵ, ਉਹ ਮਿਤੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਸੀ, ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਹੈ।

6. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਵਿੱਚ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਜਾਂ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

7.ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਮੁਦਈ ਧਿਰ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਾਲੇ, ਭਾਵ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਐਲਾਨਣਾ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਰੋਕਣਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਸੀਬੀਆਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੀ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਹਤਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸੀਬੀਆਈ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਧਿਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਭਾਲਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਭਾਵੇਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਕਤ ਫ਼ਰਮਾਨ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮੁੰਬਈ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਏਅਰਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰੀਜੈਂਸੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਐਂਡ ਹੋਟਲਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ

ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।2 ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਗਲਤ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਜੋੜ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

8. ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਨਾ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਲੀਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡੀ.ਐਮ. ਦੇਸ਼ਪਾਂਡੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਜਨਾਰਦਨ ਕਾਸ਼ੀਨਾਥ ਕਦਮ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫਿਜੀ ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਬਨਾਮ ਜੇ.ਪੀ. ਬੇਲੀ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।4

9. ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਧਿਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 12 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 12 ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ 'ਯੂਨੀਅਨ' ਜਾਂ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰਤਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਤੇ ਤਾਸ਼ੀ ਡੇਲੇਕ ਗੇਮਿੰਗ ਸਲਿਊਸ਼ਨਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਨ।"

10. ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੀਬੀਆਈ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਨਰੇਸ਼ਕੁਮਾਰ ਬਦਰੀਕੁਮਾਰ ਜਗੜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ।

11. ਵਿਨੀਤ ਨਰਾਇਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਸੀਵੀਸੀ") ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਵੀਸੀ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਕਾਲਜੀਅਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਪੱਖਪਾਤੀ ਏਜੰਸੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ

---

1 [2010] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 790 : (2010) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 417 : 2010 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 362

2 [2022] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 231 : 2022 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ 1312 : 2022 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 1032

3 [1998] ਪੂਰਕ 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 669 : (1998) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 315 : 1998 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 425

4 1949 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਪੀਸੀ 76

ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2003 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਸੀਵੀਸੀ ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਸੀਵੀਸੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੀਵੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8(1)(ਬੀ) ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਵੀਸੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ (ਛੋਟੇ ਲਈ, "ਡੀਐਸਪੀਈ") ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੀਵੀਸੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

12. ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੀਵੀਸੀ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ।

13. ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਦਈ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਮਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ, 2013 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਐਸ.ਸੀ. ਨਿਯਮ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਆਦੇਸ਼ XXVI ਨਿਯਮ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਮੁਦਈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਮੁਦਈ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸ.ਸੀ. ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ XXVI ਨਿਯਮ 10 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਮੁਦਈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ (ਭਾਵੇਂ ਉਸਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ) 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੁਦਈ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਜਾਂ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਦਈ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਸੀ. ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਰਡਰ XXVI ਨਿਯਮ 9 ਅਤੇ 10 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਦੁਆਰਾ ਐੱਸ.ਪੀ ਚੇਂਗਲਵਰਾਇਆ ਨਾਇਡੂ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਬਨਾਮ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਦੁਆਰਾ ਜਗਨਨਾਥ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ

---

5 [1970] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 522 : (1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 67 : 1969 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 253

6 [1978] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 : (1977) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 592 : 1977 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 143

7 [2005] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 670 : (2006) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 442 : 2005 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 607

8 [2011] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 472 : (2011) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 695 : 2011 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 651

9 [1997] ਪੂਰਕ 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 595 : (1998) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 226 : 1997 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 826

10 [2012] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 147 : (2012) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 104 : 2012 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 68

ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। "ਅਤੇ ਹੋਰ," ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਧਿਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਧਿਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ 'ਤੇ ਵੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਇਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਦੁਆਰਾ ਐੱਸ.ਪੀ ਚੇਂਗਲਵਰਾਇਆ ਨਾਇਡੂ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ। (ਉਪਰਾ), ਆਤਮਾ ਲਿੰਗਾ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 12 ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਲਹੇਂਡੁਪ ਦੋਰਜੀ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਅਤੇ ਹੋਰ 13 ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 13 ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਐਸ.ਸੀ. ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਰਡਰ XXVI ਨਿਯਮ 6 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੁੱਦਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

14. ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, 1908 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ." ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਆਰਡਰ VII ਨਿਯਮ 11 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੁਆਰਾ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਨਾ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਉਕਤ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

III. ਮੁਦਈ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ:

15. ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੰਭਾਲਯੋਗ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ਼ ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਸਿਰਫ਼ ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ - ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੂਚਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਡੀਐਸਪੀਈ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸਿਰਫ਼ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1988 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਪੀਸੀ ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸੀਵੀਸੀ ਕੋਲ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ

---

11 [1993] ਪੂਰਕ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 422 : (1994) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 : 1993 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 344

12 [2008] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 741 : (2008) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 788 : 2008 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 805

13 [1994] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 201 : 1994 ਪੂਰਕ (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 116 : 1994 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 129

ਕਿ ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਜੋ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਇਹ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਉਕਤ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

16. ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਇਹ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ (ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰਾਂ ਸਮੇਤ) ਤੱਕ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੀਬੀਆਈ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ, ਜਦੋਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਸੀਬੀਆਈ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਫਿਰ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਇਸਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ

(3) ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸੀਬੀਆਈ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਫਿਰ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 12 ਵਿੱਚ 'ਰਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਦੇ ਕੇ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਬਲਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

17. ਇਹ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਸ਼ਕਤੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੀਬੀਆਈ ਕੋਲ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

18. ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇਣਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਮੁੱਦਈ ਦੁਆਰਾ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ (ਸੀਬੀਆਈ) ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

19. ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿਆਖਿਆ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 262 ਅਤੇ 279ਏ.(11) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਰੱਖਿਆਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਗੇ।

20. ਐਸ.ਸੀ. ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਰਡਰ XXVI ਨਿਯਮ 6 'ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੁੱਦਈ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਦਈ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਆਧਾਰ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਐਸ.ਸੀ. ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਰਡਰ XXVI ਨਿਯਮ 9 ਅਤੇ 10 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਪਾਲਣਾ ਹੈ।

21. ਦਮਨ ਸੰਬੰਧੀ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਮਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ।

IV. ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚਾ:

ਏ. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮ, 2013

22. ਵਿਰੋਧੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਐਸ.ਸੀ. ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਰਡਰ XXVI ਨਿਯਮ 6 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"ਆਦੇਸ਼ XXVI
ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ

6. ਮੁਦਈ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ:-

(ਏ) ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ;

(ਬੀ) ਜਿੱਥੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।"

23. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁੱਦਈ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

24. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਡਰ XXVI ਨਿਯਮ 6 (ਏ.) ਅਤੇ (ਬੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਆਰਡਰ VII ਨਿਯਮ 11 ਦੇ ਉਪਬੰਧ (ਏ.) ਅਤੇ (ਡੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ।

25. ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸਥਾਪਤ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ, ਸੀਪੀਸੀ ਦੇ ਆਰਡਰ VII ਨਿਯਮ 11 (ਏ) ਅਤੇ (ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਿਰਫ ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਸਾਰਥਕ ਹਨ ਤਾਂ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਦਾਅਵੇ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਲੀਮ ਭਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, 14 ਸੋਪਨ ਸੁਖਦੇਓ ਸਾਬਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਹਾਇਕ ਚੈਰਿਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, 15 ਭਾਉ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਜਨਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ 16 ਅਤੇ ਛੋਟਾਨਬੇਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੀਰਤੀਭਾਈ ਜਲਕ੍ਰਿਸ਼ਨਭਾਈ ਠੱਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।17

26. ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਕਰੇਗਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁੱਦਈ ਸੀਪੀਸੀ ਦੇ ਆਰਡਰ VII ਨਿਯਮ 11 ਦੇ ਛੇ ਉਪਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਦਖਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਮੁੱਦਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੋਪਨ ਸੁਖਦੇਓ ਸਾਬਲੇ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

27. ਇਹ ਅੱਗੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਦਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤੀਭਾਈ ਜਲਕ੍ਰਿਸ਼ਨਭਾਈ ਠੱਕਰ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

28. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਐਸ.ਸੀ. ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਰਡਰ XXV। ਨਿਯਮ 6 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਪਬੰਧ ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਆਰਡਰ VII ਨਿਯਮ 11 (ਏ.) ਅਤੇ (ਡੀ) ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

29. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਕਰੇਗਾ' ਸ਼ਬਦ ਅਦਾਲਤ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁੱਦਈ ਧਿਰ ਦੇ ਦਖਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਐਸ.ਸੀ. ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਆਰਡਰ XXV। ਨਿਯਮ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੁੱਦਈ ਧਿਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਬੀ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 131:

30. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:
"131. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ।-

ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇਗਾ-

(ਏ.) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ; ਜਾਂ
(ਬੀ) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ; ਜਾਂ
(ਸੀ) ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ,

---

14 [2002] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 491 : (2003) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 557 : 2002 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 554
15 [2004] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1004 : (2004) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 137 : 2004 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 56
16 [2012] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1018 : (2012) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 701 : 2012 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 293
17 [2018] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 422 : (2018) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 422 : 2018 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 319

ਜੇਕਰ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਵਾਲ (ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਤੱਥ ਦਾ) ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਧੀ, ਸਮਝੌਤੇ, ਨੇਮ, ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਸਨਦ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਵਾਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਜਿਹੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ "ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਤੱਕ ਫੈਲਾਓ।"

31. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਵੇ; ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਵੇ; ਜਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਵਾਲ (ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਤੱਥ ਦਾ) ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

V. ਨਿਆਂਇਕ ਉਦਾਹਰਣ:
ਏ.. ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ:

32. ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ 9 ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜੋ ਉਕਤ ਸਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ 6 ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਟੀਲ ਲਿਮਟਿਡ ਸੀ ਅਤੇ 3 ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਇੰਡੀਅਨ ਆਇਰਨ ਐਂਡ ਸਟੀਲ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਸੀ। ਉਕਤ ਸਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ "ਦੋਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਨੌਕਰਾਂ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਜਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਰਨ, ਗੰਡਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਦੁਆਰਾ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲੋਹੇ ਅਤੇ ਸਟੀਲ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਡਿਲਿਵਰੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਸੀ"। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਚੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ:

"3. ਲੇਖ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਾਰਾ (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜ ਹਨ; ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਰਾਜ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਿਰਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ

ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਇੱਕ ਸੰਮਲਿਤ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਨਾਗਰਿਕ, ਇੱਕ ਫਰਮ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਵਜੋਂ ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਨਾਗਰਿਕ, ਇੱਕ ਫਰਮ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇੱਕ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਤ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਦਾਅਵੇ ਜਾਂ ਤਰਜੀਹ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਨਾਗਰਿਕ, ਇੱਕ ਫਰਮ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 131 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

9. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਧਾਰ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਇਕਾਈ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇਗਾ।

10. ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 131 ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 204 ਵਾਂਗ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਚਤ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਇਕਾਈ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ।

18. ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਟੀਲ ਲਿਮਟਿਡ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ "ਰਾਜ" ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਟੀਲ ਲਿਮਟਿਡ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਮੋਹਨ ਲਾਲ [1967 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 377] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ

ਵਿਚਕਾਰ ਸਵਾਲ ਉੱਠਿਆ ਜੋ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਥਾਈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 12 ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਰਾਜ" ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਬੋਰਡ ਧਾਰਾ 12 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ "ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ" ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ "ਰਾਜ" ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 226 ਅਤੇ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਢੁਕਵੇਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 12 ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਸਥਾਨਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਭਾਗ III ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ "ਰਾਜ" ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 36 ਦੇ ਤਹਿਤ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ "ਰਾਜ" ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਟੀਲ ਲਿਮਟਿਡ ਵਰਗੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ "ਇੱਕ ਰਾਜ" ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

33. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਉਪਭਾਗ (ਏ.), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਨਾਗਰਿਕ, ਇੱਕ ਫਰਮ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਇੱਕ ਧਿਰ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਨਾਗਰਿਕ, ਇੱਕ ਫਰਮ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਕਾਈਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਕੱਲੇ ਜਾਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਇਕਾਈ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫਿਰ ਦੇਖਿਆ ਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 12 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਸਥਾਨਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ "ਰਾਜ" ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 36 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਟੀਲ ਲਿਮਟਿਡ ਵਰਗੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਉਦੇਸ਼

ਲਈ "ਇੱਕ ਰਾਜ" ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੀ. ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ:

34. ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਤੱਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

"ਮਾਰਚ, 1977 ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਾਂਗਰਸ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਰਹੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਸਵੀਕਾਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ 18 ਅਪ੍ਰੈਲ 1977 ਨੂੰ ਨੌਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਭੰਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਫਤਵਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਪੱਤਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਦਈਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 356 ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅੰਤਰਿਮ ਹੁਕਮ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਦਾਲੇ - ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਢਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਮੁੱਢਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੋ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ, 'ਰਾਜ' ਨੂੰ ਇੱਕ ਧਿਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, 'ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ' ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਾਦ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

35. ਵਾਈ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ. (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੀ) ਦੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੈਰਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ:

"108. ਧਾਰਾ 131 ਵਿੱਚ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਰਤੋਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ, ਵਿਵਾਦ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਬੂਤ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ "ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸਰਕਾਰ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 131 ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵੱਲੋਂ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਅਨੁਮਾਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਧਾਰਾ 131(ਏ.) ਅਤੇ (ਬੀ) ਵਿੱਚ "ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਖ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। "ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਭਾਰਤ ਸੰਘ" ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰਕ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 131 ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ

ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, "ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ" ਦਾ ਅਰਥ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਧਾਰਾ 131(ਏ.) ਦੀ ਅਸਲ ਬਣਤਰ, ਜੋ ਕਿ ਤੱਤ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਚ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

109. ਇਹ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਅਸਥਿਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੌਖਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ "ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ" ਅਤੇ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ "ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ"। ਪਰ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਇਸਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

110. ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ" ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਵਰਗ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਤੱਥ ਦਾ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਹ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਚੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਉਸ ਲੇਖ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ। ਧਾਰਾ 131 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਇੱਕ ਮੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ, ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਹੀਂ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਦਾ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 131 ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

113. ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਲਾਸੀਕਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਕਲਾਸੀਕਲ, ਰਾਜ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਰੇਖਾ-ਚਿੰਨ੍ਹ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਰਾਜ, ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ, ਖੁਦ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ

ਗਏ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾ ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਬੰਧਨ ਉਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

114. ਧਾਰਾ 131 ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ "ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਖ਼ਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਫਰਜ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਫਰਜ਼। ਪਰ ਇੱਕ ਆਮ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, "ਸਹੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਅਰਥ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਛੋਟ ਦੂਜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਛੋਟ ਹੈ। ਛੋਟ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, "ਬਿਨਾਂ ਅਧੀਨਗੀ" ਹੈ। [ਸੈਲਮੰਡ ਦਾ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ 11ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ। ਪੰਨਾ 276-7] ਆਰ.ਡਬਲਯੂ.ਐਮ. ਡਾਇਸ ਆਪਣੇ "ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ" (1976 ਐਡੀਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ 33-4) ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਹੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਜਾਂ ਸੰਭਾਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਦੂਜੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਨਿਆਂਇਕ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ "ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ" ਸਬੰਧ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਛੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜੋ "ਦੂਜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ" (ਪੰਨਾ 58)। ਪੈਟਨ ਦੀ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬ (ਤੀਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਪੰਨਾ 256) ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਛੋਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

115. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜੇ ਵਾਂਗ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ। ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਇਹਨਾਂ ਉਥਲ-ਪੁਥਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ, ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਸਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿੱਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਸੱਚ ਸੀ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ, ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ, ਰਾਜ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸਖ਼ਤ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸਨੂੰ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਮਰੇ ਹੋਏ ਅੱਖਰ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਵਿਦਵਾਨ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ

ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਲੇਖ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਰਦੀ ਹੈ।

117. ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ। ਭਾਰਤ ਸੰਘ [(1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 67: (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 522] ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਠ ਰਹੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਲ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ। ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਜੋ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਦੂਜੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸੰਭਾਲਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਵਾਦ "ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ" ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਸੀ, "ਇਹ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਚਤ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" (ਪੰਨਾ 529)। ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਉਸ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜੋ ਮੈਂ ਧਾਰਾ 131 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੁਆਰਾ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਹੀਂ, ਮੁੱਦਾ ਉਠਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹਨ। ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਛੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]
36. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 131(ਏ.), ਜੋ ਕਿ ਤੱਤ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਚ ਹੈ, ਦੀ ਅਸਲ ਬਣਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਵਿਵਾਦ ਲਈ ਹੋਰ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਤੱਥ ਦਾ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਉਸ ਲੇਖ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 131 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਇੱਕ ਮੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ

ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੁੱਦਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲਾ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

37. ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਕਲਾਸੀਕਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਰਧ-ਕਲਾਸੀਕਲ, ਰਾਜ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਰਾਜ, ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ, ਖੁਦ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਣਾ ਲੈਣ ਦਾ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਬੰਧਨ ਉਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੋਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪੂਰਨ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ, ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਕਾਈ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸਨੂੰ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਮਰੇ ਹੋਏ ਅੱਖਰ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

38. ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਦੀ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ, ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਵਾਦ "ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ"। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹਨ।

39. ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ:

"138. ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਪੰਜਾਬ, ਬਿਹਾਰ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਛੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

"131. ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ-

(ਏ) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ; ਜਾਂ

(ਬੀ) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ; ਜਾਂ

(ਸੀ) ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ,

ਜੇਕਰ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਵਾਲ (ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਜਾਂ ਤੱਥ ਦਾ) ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਧੀ, ਸਮਝੌਤੇ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ, ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਸਨਦ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਵਾਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਜਿਹੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗਾ।"

ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਧਾਰਾ (ਏ.), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ, ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ, ਜਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ

ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਵਿਵਾਦ ਦੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ.), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [(1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 67: (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 522] ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ:

"ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਜੋ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੋਰਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਕਤ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਰਮ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਵਿਕਲਪਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ। ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ।"

ਇਹ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਸੀਮਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਦੂਜੀ ਸੀਮਾ "ਜੇ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਵਾਲ (ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਤੱਥ) ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਯੋਜਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੀਰਵਈ ਦੁਆਰਾ "ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ" 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 1385 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ: "ਇੱਕ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਇਸ ਲਈ, ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਜਾਂ ਸਮਰਥਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"। ਪਰ ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ" ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 131 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਾਰੰਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ ਸਿਰਫ "ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ" ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਾ 204 ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਸੀ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ "ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੱਦ" ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 131 ਵਿੱਚ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ

ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਧਿਰਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ। ਇਸ ਲਈ, ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲਯੋਗਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਲਤੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਡਿੱਗ ਪਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਕੰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਸਹੀ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 356 ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਲਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਥਾਈ ਹੁਕਮ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਅੰਤਰਿਮ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਮ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਗਲਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਧਾਰਾ 204 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ, ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾਤਮਕ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਏਗੀ, ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰਾਹਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 131 ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਿਰਫ "ਘੋਸ਼ਣਾਤਮਕ ਫੈਸਲੇ" ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸੀਰਵਈ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਪੰਨਾ 1385 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, "ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਪੂਰੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ", ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਧਾਰਾ 131 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾਤਮਕ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

40. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (ਉੱਪਰ) ਵਿੱਚ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ। ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਉਪਭਾਗ (ਏ), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

41. ਉਸਦੀ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ "ਇਹ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ "ਵਿਵਾਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

42. ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਧਾਰਾ 204 ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਵਿੱਚ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਧਿਰਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਉਪਭਾਗ (ਏ), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲਯੋਗਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ, ਕੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੇ, ਪੈਰਾ 142 ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਕੇ. ਗੋਸਵਾਮੀ ਨੇ ਪੈਰਾ 159 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਫਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ।

43. ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

VI. ਵਿਚਾਰ:

ਏ. ਮੁੱਦਈ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ:

44. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਿਰਫ ਮੁੱਦਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ

ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਕੁਝ ਪੈਰਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ:

"3. ਧਾਰਾ 246(1) ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ (ਜਿਸਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਸੂਚੀ । ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਐਂਟਰੀ 80, ਸੂਚੀ । ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ:

"80. ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਉਸ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ, ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਸਥਿਤ ਹੈ; ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਉਸ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਵਿਸਤਾਰ।"

4. ਇਹ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246(3) ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕੋਲ ਸੂਚੀ ।। ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਐਂਟਰੀ 1 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 2 ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ਜੋ ਹਨ:

"1. ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ (ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਲ ਸੈਨਾ, ਫੌਜੀ ਜਾਂ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਜਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲ ਜਾਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬਲ ਜਾਂ ਸਿਵਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਉਸਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟੁਕੜੀ ਜਾਂ ਇਕਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ)।

2. ਪੁਲਿਸ (ਰੇਲਵੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਲਿਸ ਸਮੇਤ) ਸੂਚੀ । ਦੀ ਐਂਟਰੀ 2ਏ. ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ।"

5. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ ।। ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 1 ਅਤੇ 2 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਐਂਟਰੀ 80, ਸੂਚੀ ।, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ/ਕੇਂਦਰ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

6. ਸੀਬੀਆਈ ਜੋ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ, ਉਕਤ ਫੋਰਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ

ਲਈ ਅਤੇ ਉਕਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ 'ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ' ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਫੋਰਸ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ; ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ (ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰ ਸਮੇਤ) ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਇਸਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਫੋਰਸ/ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

7. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਂਟਰੀ 80, ਸੂਚੀ I ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 1 ਅਤੇ 2, ਸੂਚੀ II, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ।

8. ਧਾਰਾ 6, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ, ਸੰਘਵਾਦ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 1994 ਐਸਸੀਸੀ (3) 1 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਸੀਬੀਆਈ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 6, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੀ ਹੈ।

9. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਧਾਨਕ ਸੂਚੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਵੰਡ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ (ਧਾਰਾ 246 ਵੇਖੋ)। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਾਧਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ "ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ" ਅਤੇ "ਪੁਲਿਸ" ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

10. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਜਿਹੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੜੱਪਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

11. ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਅਣਦੇਖੀ ਅਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਯਤਨ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ

ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਰੱਖਿਅਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

12. ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਰਾਈਟ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ (2010) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 571 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 5(1), ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡੀਐਸਪੀਈ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਾਨਯੋਗ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਇਹ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਜਾਂ 32 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਸੰਜੀਦਾ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਜਾਂ 32 ਅਧੀਨ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵੈਧ ਹੋਵੇਗਾ।

13. ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਦਈ ਵੱਲੋਂ ਮੁਦਾਲੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਮੁੱਦਈ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪੂਰਵ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

14. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਰੇਲਵੇ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

i) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਧਾਰਾ 3);

ii) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 3 (ਧਾਰਾ 5) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ (ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰ ਸਮੇਤ) ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ

iii) ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ (ਧਾਰਾ 6) ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

15. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪਾਠ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਕੋਲ ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰ ਸਮੇਤ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਡੀਐਸਪੀਈ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਧਾਰਾ 6, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

16. ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 3,5 ਅਤੇ 6 ਅਧੀਨ ਤਿੰਨੋਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ (ਐਮ. ਬਾਲਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੈਡੀ ਬਨਾਮ ਸੀਬੀਆਈ, (2008) 4 ਐਸਸੀਸੀ 409)।

17. 18 ਫਰਵਰੀ, 1963 ਨੂੰ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 18 ਫਰਵਰੀ, 1963 ਨੂੰ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ, ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 5, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 25/12/6-ਏਵੀਡੀ-II ਦੁਆਰਾ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

18. 2 ਅਗਸਤ, 1989 ਨੂੰ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੁਦਈ ਨੇ ਜੀ.ਓ. ਨੰ.. 6845- ਪੀ.ਐਲ. / ਪੀਈ /2ਏ.- 10/88 ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜਿਸ ਲਈ ਖਾਸ ਬੇਨਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।

19. 16 ਨਵੰਬਰ, 2018 ਨੂੰ, ਮੁੱਦਈ ਨੇ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, 2 ਅਗਸਤ, 1989 ਨੂੰ ਜੀ.ਓ. ਨੰ. 6845- ਪੀ.ਐਲ / ਪੀਈ /2ਏ.-10/88 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਉਪਰੋਕਤ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੁੱਦਈ ਨੇ, 2 ਅਗਸਤ, 1989 ਤੋਂ 16 ਨਵੰਬਰ, 2018 ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਮਤ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ/ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 16 ਨਵੰਬਰ, 2018 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ

ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਮੁੱਦਈ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ।

21. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੱਥ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਦਈ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

ਸ. ਨੰਬਰ.	ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ	ਨਿਯਮਤ ਕੇਸ ਨੰਬਰ.
1.	17/11/2018	ਆਰ.ਸੀ.0102018ਏ.0011
2.	19/11/2018	ਆਰ.ਸੀ.0102018ਏ.0012
3.	23/08/2019	ਆਰ.ਸੀ.0562019ਐੱਸ.0004
4.	30/09/2019	ਆਰ.ਸੀ.0562019ਐੱਸ.0005
5.	21/09/2020	ਆਰ.ਸੀ.0102020ਏ.0018
6.	21/09/2020	ਆਰ.ਸੀ.0102020ਏ.0019
7.	22/09/2020	ਆਰ.ਸੀ.0102020ਏ.0020
8.	19/10/2020	ਆਰ.ਸੀ.0102020ਏ.0021
9.	27/11/2020	ਆਰ.ਸੀ.0102020ਏ.0022
10.	07/12/2020	ਆਰ.ਸੀ.0102020ਏ.0023
11.	29/01/2021	ਆਰ.ਸੀ.0732021 ਈ0001
12.	15/06/2021	ਆਰ.ਸੀ.0102021ਏ.0003

22. ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਐਫਆਈਆਰਜ਼ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ 1860 ਅਤੇ/ਜਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1988 ਵਰਗੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਰਾਜ/ਕੋਲਕਾਤਾ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸੀਬੀਆਈ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਾਜ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 6, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ/ਕੋਲਕਾਤਾ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਹੜੱਪ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਦਖਲ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

23. ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਕੇ, ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

24. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਕਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246(3) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 2 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

29. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੇਕਰ ਮੁੱਦਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮੁੱਦਈ ਰਾਜ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁੱਦਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੱਖਪਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੁੱਦਈ ਰਾਜ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਸੰਘ ਵਿਚਕਾਰ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਤੱਥ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਮੂਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

30. ਮੁਦਾਲੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਦਈ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ, ਮੁਦਾਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

31. ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ (ਦੇਖੋ ਕਾਜ਼ੀ ਲੇਹੇਂਦੁਪ ਦੋਰਜੀ ਬਨਾਮ ਸੀਬੀਆਈ, ਅਤੇ ਹੋਰ1994 ਪੂਰਕ (2) ਐਸਸੀਸੀ 116 (ਪੈਰਾ 4,9,17); ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਸੀਬੀਆਈ 2014 (8) ਐਸਸੀਸੀ 682 (ਪੈਰਾ 67,68); ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਰਾਈਟ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ 2013 (3) ਐਸਸੀਸੀ 571 (ਪੈਰਾ 35,37); ਮਾਇਆਵਤੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2012) 8 ਐਸਸੀਸੀ 106 (ਪੈਰਾ 9, 30, 41, 44); ਏ.ਸੀ. ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, 1973 (1) ਐਸਸੀਸੀ 726 (ਪੈਰਾ 13); ਐਮ ਬਾਲਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਬਨਾਮ. ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸੀਬੀਆਈ ਦਿੱਲੀ 2008 (4) ਐਸਸੀਸੀ 409 (ਪੈਰਾ 18, 19))।

32. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਅਤੇ ਸੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੂਰੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੁੱਦਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ, ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕੋ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਜਾਂਚਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ, ਇਸ ਲਈ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮੁੱਦਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

33. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਸੰਘੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਿਤ ਉਪਾਅ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸੰਘ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜੋ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੰਭਾਲਣ ਯੋਗ ਹੈ।

34. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਵਿਚਕਾਰ, ਸਗੋਂ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੀ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਸੂਚੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XI ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜੇਕਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 245-246 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾ ਕਰਨ।

36. ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮੁਦਾਲੇ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਘ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਮੁਦਾਲੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ।

37. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਇੱਕ ਆਮ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ

ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੋਲ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

38. ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਝਗੜਿਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੇਖ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਰਾਜ" ਅਤੇ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ" ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਸਮਰੱਥਾ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਘਾਟ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਂ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਵਿੱਚ "ਅਧਿਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਐਂਟਰੀ 80, ਸੂਚੀ I ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਵਿਵਾਦ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਦਈ ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਮੁੱਦਈ ਨੇ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹੀ ਰਾਹਤਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। "ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਸੀਮਾ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ।"

45. ਮੁਦਈ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246(1) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 80 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਫਿਰ, ਇਹ ਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 246(3) ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਐਂਟਰੀ 1 ਅਤੇ 2 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਫਿਰ, ਮੁਦਈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਾ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਂਟਰੀ 80, ਸੂਚੀ I, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ/ਕੇਂਦਰ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ, ਜੋ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ

ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੁਆਰਾ ਅਣਦੇਖਾ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

46. ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਪੈਰਾ 12 ਵਿੱਚ, ਮੁੱਦਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 5(1) ਅਤੇ 6 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੈਰਾ 13 ਵਿੱਚ, ਮੁੱਦਈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਦਈ ਮੁਦਾਲੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸੁਓ ਮੋਟੋ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਦਾਲੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਮੁੱਦਈ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ। ਫਿਰ, ਪੈਰਾ 14 ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਜਿਸਦਾ ਪਾਲਣ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੀਬੀਆਈ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 3, 5 ਅਤੇ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਿੰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ:

i) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਧਾਰਾ 3);

ii) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 3 (ਧਾਰਾ 5) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ (ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰ ਸਮੇਤ) ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

iii) ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਧਾਰਾ 6)।

47. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੁੱਦਈ ਦੁਆਰਾ 2 ਅਗਸਤ 1989 ਨੂੰ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਦਈ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ, ਇਹ 16 ਨਵੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਉਕਤ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

48. ਮੁੱਦਈ ਦਾ ਪੈਰਾ 21 ਸੀਬੀਆਈ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁੱਦਈ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ,

ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਦਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਹੜੱਪ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬੇਦਖਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

49. ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ, ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

50. ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਪੈਰਾ 27 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ LIਐੱਸ. ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 245 ਅਤੇ 246 ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 ਅਤੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

51. ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਪੈਰਾ 29 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਜੇਕਰ ਮੁਦਾਲੇ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੱਖਪਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਈ ਅਤੇ ਮੁਦਾਲੇ - ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਤੱਥ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦ ਹੈ। ਮੁਦਈ ਦੇ ਪੈਰਾ 30 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਾਲੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਮੁਦਈ ਦੇ ਪੈਰਾ 32 ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬੀ. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ:

52. ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. 'ਤੇ ਕੋਈ ਨਿਗਰਾਨੀ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

53. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"2. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ। - (1) ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ, 1861 (1861 ਦਾ 5) ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਘ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੂਚਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(2) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਕਤ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਘ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕਰਤੱਵ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਉਸ ਸੰਘ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਨ।

(3) ਉਕਤ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰੈਂਕ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਘ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

54. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੂਚਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਡੀਐਸਪੀਈ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਕੋਲ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕਰਤੱਵਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਉਸ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਉੱਥੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਫਿਰ, ਇਸਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਮੈਂਬਰ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ, ਉਪਰੋਕਤ ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਆਪਣੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

55. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"3. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧ। -ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਅਪਰਾਧਾਂ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।"

56. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਸਿਰਫ਼ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

57. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"4. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ। - (1) ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1988 (1988 ਦਾ 49) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ।

(3) ਉਕਤ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ-ਜਨਰਲ ਆਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

58. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ Pਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਸੀਵੀਸੀ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਇੰਸਪੈਕਟਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

59. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"5. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਤੱਕ ਵਿਸਤਾਰ।-(1) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ (ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰਾਂ ਸਮੇਤ) ਤੱਕ, ਜੋ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼

ਨਹੀਂ ਹੈ, ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(2) ਜਦੋਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ।

(3) ਜਿੱਥੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

60. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰਾਂ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੁਬਾਰਾ, ਇਸਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜਿੱਥੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਆਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਮੈਂਬਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ

ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

61. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:

"6. ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ। - ਧਾਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।"

62. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਵੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

63. ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਜਿਸਨੂੰ ਡੀਐਸਪੀਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ਼ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੀਵੀਸੀ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ।

64. ਜੇਕਰ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰਾਂ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ, ਇਹ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

65. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਦਾ ਇਹ ਤਰਕ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ., ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਏਜੰਸੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 12 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।

66. ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ, ਨਿਗਰਾਨੀ, ਸਭ ਕੁਝ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਨਿਰਭਰਤਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਇੱਕ ਅੰਗ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਹੈ।

ਸੀ. ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ:

67. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ (ਉਪਰਾ) ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਰਾਈਟਸ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ (ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ.) ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਡੀਐਸਪੀਈ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਡੀ. "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ:

68. ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਮਾਮਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੰਬਿਤ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਧਾਰਾ 136, ਧਾਰਾ 32 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇ, ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।

69. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 131 "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

70. ਬਲੈਕ ਦੀ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ, 5ਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 1278 'ਤੇ, "ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਧੀਨ, ਅਧੀਨ, ਘਟੀਆ, ਆਗਿਆਕਾਰੀ; ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ; ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ; ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ; ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ।"

71. ਸਾਊਥ ਇੰਡੀਆ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੈਕਟਰੀ, ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਰੈਵੇਨਿਊ, ਤ੍ਰਿਵੇਂਦਰਮ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ[19] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਉਕਤ ਮਿਆਦ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 372 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ:

"13. .....ਅਨੁਛੇਦ 372 ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"(1) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 395 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਰਹਿਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਵਿਆਖਿਆ I.- ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ "ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਉਦੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਜਾਂ ਖਾਸ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ, ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਲੇਖ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲਝਣ ਹੋਵੇਗੀ। ਲੇਖ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਢੁਕਵੇਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ

ਦੇ ਅਧੀਨ ਢੁਕਵੇਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਲੇਖ ਬੇਅਸਰ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਹੀਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ

ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਲੇਖ ਧਾਰਾ 395 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ "ਹੋਰ" ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

14. ਵਿਦਵਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਉਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ: ਗੈਨਨ ਡੈਂਕਰਲੀ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਅਫਸਰ, ਮਾਟਨਚੇਰੀ [ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. (1957) ਕੇਰਲਾ 462]; ਸਾਗਰ ਮਾਲ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ [ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. (1952) 1 ਆਲ 862]; ਕਾਨਪੁਰ ਆਇਲ ਮਿੱਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਜੱਜ (ਅਪੀਲ) ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ, ਕਾਨਪੁਰ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1955 ਆਲ 99]; ਏਮਲਗਮੇਟਿਡ ਕੋਲਫੀਲਡਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਜਨਪਦਾ ਸਭਾ, ਛਿੰਦਵਾੜਾ [(1962) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1]; ਜਗਦੀਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਨਾਮ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1961 ਆਲ 583]; ਸਾਓਸ਼ੰਕਰ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਪੀ. ਸਟੇਟ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1951 ਨਾਗ 58]; ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਯਸ਼ ਪਾਲ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1957 ਪੀ ਐਂਡ ਐੱਚ 91]; ਅਤੇ ਬਿਨੋਏ ਭੂਸ਼ਣ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1954 ਪੈਟ 346]। ਉਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਕਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਸਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ "ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ" ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾ ਕਰੇ।"

2. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 372 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 395 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 372 ਦੇ ਅਧੀਨ "ਹੋਰ" ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਗੁਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ "ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ" ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾ ਕਰੇ।

73. ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਤੁਲਸੀਰਾਮ ਪਟੇਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਵੀ ਉਕਤ ਸ਼ਬਦ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 309 ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:
"106. ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 309 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 309 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਲੇਖ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਯੋਗ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ, ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੈਧ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 310(1) ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 309 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਲੇਖ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਯੋਗ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਧਾਰਾ 310(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਧਾਰਾ 310(1) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਵਾਏ" ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 311 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਉਪਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 309 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 309 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਯੋਗ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਧਾਰਾ 310(1) ਅਤੇ ਧਾਰਾ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੇ। 311.....

74. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਉਕਤ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਧਾਰਾ 309 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਹ ਵੈਧ ਹੋਣੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 309 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਉਸ ਲੇਖ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਾਲੇ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 310(1) ਅਤੇ 311 ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ।

75. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਹੈ ਜੋ ਸੰਘੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਾਦ; ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ; ਜਾਂ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਜਾਂ ਹੱਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ

ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਜਿਹਾ ਉਪਬੰਧ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 262 ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"262. ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਦਰਿਆਈ ਘਾਟੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ। -(1) ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਦਰਿਆ ਜਾਂ ਦਰਿਆਈ ਘਾਟੀ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਵੰਡ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(2) ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

76. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 262 ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਦਰਿਆਵਾਂ ਜਾਂ ਦਰਿਆਈ ਘਾਟੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਨਦੀ ਜਾਂ ਦਰਿਆਈ ਘਾਟੀ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਵੰਡ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 262 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਾਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

77. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-III ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਾਅ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਉਪਾਅ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ" ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਆਮ ਉਪਾਅ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ, ਅਨੁਛੇਦ 32 ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਲੰਬਿਤਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਿਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਉਪਾਅ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 131 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਉਪਾਅ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਾਅ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਈ . ਭੌਤਿਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ:

78. ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਭੌਤਿਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਦਈ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਐਫਆਈਆਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮੁੱਦਈ ਦੁਆਰਾ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁੱਦਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

79. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਨਾਲ ਮੁੱਦਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਦਈ ਦੇ ਪੈਰਾ 13 ਸਮੇਤ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਐਫਆਈਆਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਐੱਫ. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ:

80. ਅਗਲਾ ਵਿਵਾਦ ਮੁਦਾਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਉੱਪਰ ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਦਈ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁਦਾਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

81. ਮੁੱਦਈ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਾਮਲਾ ਜੋ ਕਿ ਮੁੱਦਈ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ:

i) "ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਧਾਰਾ 3);

ii) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 3 (ਧਾਰਾ 5) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ (ਰੇਲਵੇ ਖੇਤਰ ਸਮੇਤ) ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

iii) ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਧਾਰਾ 6)।"

82. ਇਹ ਮੁੱਦਈ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 3, 5 ਅਤੇ 6 ਦੇ ਅਧੀਨ ਤਿੰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਸੀਬੀਆਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਇਹ ਮੁੱਦਈ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ 16 ਨਵੰਬਰ 2018 ਨੂੰ ਮੁੱਦਈ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੀਬੀਆਈ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਮੁੱਦਈ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

83. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੁੱਦਈ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਦਈ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕੰਮਕਾਜ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੁੱਦਈ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਭਗਵਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਯੂਨੀਅਨ (ਉਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੋਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

VII. ਸਿੱਟਾ:

84. ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਦਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ - ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਰਾਹੀਂ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁਦਾਲੇ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਲੀਲਾਂ ਉਠਾ ਕੇ ਇਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਮੁਦਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਦਲੀਲਾਂ, ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਮੁੱਢਲਾ

ਇਤਰਾਜ਼ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਖੋਜਾਂ ਮੁੱਢਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਦਾਲੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਗੀਆਂ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ।

85. ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਫਰੇਮਿੰਗ ਲਈ 13 ਅਗਸਤ, 2024 ਨੂੰ ਮੁਦਾਲੇ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਫਰੇਮਿੰਗ ਲਈ ਮੁਦਾਲੇ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ।
*ਸਿਰਲੇਖ: ਨਿਧੀ ਜੈਨ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ